

Woord van Welkom

In deze zomermaanden lezen we van en over zinzoekers. Een mij dierbare zinzoekster is Hadewych. Een leven lang hartstochtelijk op zoek naar liefde, naar een God die zij liefde noemt, het woord dat zij dan gebruikt is minne. Soms troost die liefde haar, vaak kwelt die liefde. Steeds weer die vraag: hoe is je naam, waar ben je te vinden, geef me toch een teken van liefde. Een roep die ons tot op vandaag zo nu en dan uit het hart gegrepen is. Laten we aan het begin van dit uur een ogenblik stil worden. Misschien ook een stilte van verlangen. Geef me vandaag een teken van liefde.

Een vrouw uit de 13^e eeuw. Ze zou Hadewych geheten hebben. Wat ze schrijft is actueel tot op vandaag. Ooit, waarschijnlijk op tamelijk jeugdige leeftijd heeft ze visioenen gehad, die ze later ook op schrift stelt. Haar hele leven verlangt ze terug naar die momenten van zien, toen ze voelde dat daar echt een teken van liefde was. Haar verlangen is herkenbaar, ook voor wie nooit een visioen heeft gehad. Een teken van liefde, een teken van de Eeuwige. Wie verlangt dat niet? Als de naam van de Eeuwige vervaagd lijkt tot één grote onwaarschijnlijkheid. Nergens een spoor van die ooit gezegd heeft “Ik-zal-er-zijn”. Hadewych kan dat verlangen soms hartverscheurend verwoorden.

“Jij overheilig wijf, jij bent in alles wat ik schrijf aanwezig”. Dat zijn de woorden die H. C. ten Berge aan haar toedicht. We zullen als inleiding zijn gedicht over Hadewych lezen. De naam van Hadewych komt er niet in voor, en dat is ook opzet, want ten Berge wil juist aangeven dat zij in de mist van het verleden is verdwenen. Slechts als tekstlichaam in stand gebleven, dicht hij verder. Gedichten, brieven, visioenen zijn van haar bewaard. Ze moet ergens leiding gegeven hebben aan een groep vrouwen, die letterlijk god-gewijd wilden zijn, maar die door de kerkelijke leiders, mannen, met groot wantrouwen werden gevolgd en vaak ook vervolgd. Ten Berge brengt haar met zijn gedicht weer tot leven in de dag van vandaag. Hij komt haar tegen in de trein, op het Amstelstation nog wel. Daar wordt hij, lezend, door haar getroffen:

Amstelstation 7.1.76 / 9.15 uur H.C. ten Berge

Uit: H.C. ten Berge: Nieuwe Gedichten, De Bezige Bij, Amsterdam 1981

Je hebt me in de trein
Opnieuw getroffen

Er is geen beeld, er staat een scherm
Van woorden
Dat je aan je oog onttrekt

Hoewel door jou gewekt en twintig jaar
Geschaduwd
Wist je altijd ongezien te blijven

Men mocht niets meer van je weten
Dan je in je brieven schreef

Je schreef:
“Ik ben geschonden
En gebeten
Maar ik leef”.

Jij overheilig wijf
Je bent in alles
Wat ik schrijf aanwezig

Steeds het galgenaas van godgeleerden
Kreeg je soms gestalte,
Nooit een lijf

Veel besproken en toch
Onbeschreven ben je
Slechts als tekstlichaam intact gebleven

Wat strijd om het bestaan was
Werd de kunst van overleven

Nog zijn de tijden guur en wij
Al voor de oerschreeuw aangetast

Nu ik je aanraak met mijn ogen
Zie ik weer
Die glans van donker woordglazuur.

Inleiding op Brief Vijf

Glans van donker woordglazuur. Woorden weet Hadewych te vinden als geen ander. Na Hendrik van Veldeke is zij de tweede naam die genoemd wordt in de Nederlandse literatuurgeschiedenis. Door sommigen bewonderd om haar vroomheid, door vele anderen bewonderd om de souplesse van haar taal. Ze moet ergens in of bij Antwerpen hebben gewoond, samen met een groep vrouwen, ongeveer rond 1250. Ze heeft zeer waarschijnlijk meerdere groepen vrouwen onder haar hoede gehad. En als ze bij een nieuwe groep was ingetrokken, dan deed ze net als Paulus het ooit gedaan had. Ze schreef brieven. Brieven over de ruzies die ze hadden, over je al te veel aantrekken van mensen die kritiek hebben op al die vrome vrouwen, brieven over soms heel praktische zaken. In haar brief, die gebundeld is als haar Vijfde Brief, heeft ze het over onthaasten. Hol jezelf niet voorbij. Uiteindelijk gaat het in het leven alleen maar om één ding, dat is de Liefde. Liefde is niet alleen een verzamelwoord voor allerlei lieve dingen tussen mensen, liefde is alles: liefde moet je je eigen maken, je moet liefde worden, liefde is god en god is liefde en daarin ga je helemaal ten onder, of je gaat er helemaal onderdoor. In het leven telt alleen de liefde. Al het andere zijn zij-wegen, die je niet moet inslaan.

BRIEF 5

Uit: Paul Mommaers: De brieven van Hadewych, Kok Kampen 1990

God zij met jou, mijn hartelief, en Hij geve je troost en vrede in Hemzelf. Dit zag ik nu het liefst van alles: dat God je met zijn vrede zou bijstaan en je troosten met zijn goedheid en je verlichting geven met de fierheid van zijn geest. En dat zal Hij ook doen en graag, als je het van Hem verwacht en je voldoende op Hem verlaat.

Ach, kindlief, zink met heel je ziel helemaal in Hem, weg van al de dingen die niet Liefde zijn. Want talrijk zijn de stoten die we krijgen, maar houden we stand, dan zullen we volwassen worden.

Geef je om de liefde door de liefde ten volle aan God, dat is noodzakelijk. Blijf toch door geen enkel verdriet in gebreke. Je houdt je te veel bezig met dingen die er niet zo toe doen. Je verspilt tijd door altijd maar haasten: je werpt je meteen helemaal op alles wat op je afkomt. Ik kan je er maar niet toe brengen om maat te houden. Wanneer je zin hebt om iets te doen, overvalt je zo'n vreselijke haast, dat je doet alsof je nergens anders meer aandacht voor kunt hebben. Troost en help liever al je vrienden, dat zou me lief zijn. En dat je dat doet naar je beste vermogen, en zo, dat zij daarbij vrede zouden ervaren, dat zou ik graag zien gebeuren. Dat je de geboden van de liefde volledig onderhoudt, niet afgeleid door vreemde zorgen of rouw.

Inleiding op het Twintigste Lied

Alles op het spel zetten voor de liefde. Het klinkt te mooi om waar te zijn. Het is dan ook niet waar. Hadewych getuigt in haar schrijven van een uniek engagement met de Liefde, maar ze weet zich door diezelfde Liefde ook menigmaal totaal in de steek gelaten, in de kou gezet. Voor mij maakt juist dat haar tot een zingever van formaat. Ze leert me, dat spiritualiteit, meditatie troost en verdieping kan geven, maar je ook in grote verlatenheid kan brengen. Dan is er geen troost, geen beeld, geen antwoord, dan is er niets. Hadewych leert je om die leegte te aanvaarden, die hoort er bij. Achter die verlatenheid zul je toch weer sporen van liefde vinden. Dus: blijf dan toch vooral zoeken naar liefde. Zij doet dat zelf met een grote fierheid, zoals dat in die dagen heet. In 45 liederen bezingt zij haar schreeuw om liefde. Volgens de gewoonte van haar tijd bijna altijd beginnend met een beschrijving van het jaargetijde. Er komt een nieuwe lente, de natuur vindt nieuwe kracht. Let op het geniale spel met rijm, zodat de tekst een grote souplesse krijgt. En let ook op het spelen met het woord liefde; je wordt er urenlang van. Ik denk dat Hadewych dat ook precies wil overbrengen.

HET TWINTIGSTE LIED

Uit: Hadewych: Liefdesliederen, vertaald door Jan Kuijper, Atheneum Amsterdam 2010

Er is weer een nieuwe lente, dus vergeet
Het oude, standvastige jaargetij.
Wie in dienst de liefde gaat,
Krijgt als loon (het past er bij)
Nieuwe troost en nieuwe kracht.
Geeft hij haar liefde met liefdes macht –
In liefde met liefde verandert hij.

Wie liefde wil worden mag niets ontzien;
Liefde worden is ongehoord –
Zodoende vergaan hem horen en zien.
Door alles heen, zo vaart hij voort.
De liefde woont diep in de vaderschoot,
Maar is de liefdedienst heel groot,
Dan toont de liefde haar werk, misschien.

Voor de liefde van God en voor Mozes' wet
Betaalt de minnaar in het begin
Zo verkrijgt hij een macht die hem ertoe zet
Te streven naar overgroot gewin:
Hij doet geen moeite voor keihard werken,
Hij lijdt veel zonder iets te merken.
Hij leeft, maar niet in menselijke zin.

Wie liefde wil worden, verricht een groot werk,
Nooit wordt hij daar behoeftig van.
Hij is niet te verslaan en steeds even sterk,
Waar hij de liefde maar winnen kan,
Hetzij bij zieken, hetzij bij gezonden,
Bij blinden, kreupelen of gewonden.
Het is zijn schuld – die bekent hij dan.

De vreemdeling helpen, aan de arme geven,
De zieken troosten zoveel hij vermag,
In trouw aan God zijn vrienden leven,
Heiligen, mensen, nacht en dag,
Uit alle macht en meer dan dat:
Wanneer hij zich ergens te zwak voor schat
Verlaat hij zich op liefdes gezag.

Wanneer je je op de liefde verlaat
Krijg je alles wat een mens behoeft:
Je bent de weg kwijt, dus zij geeft raad
Of zij geeft troost, want je bent bedroefd.
Ben je op haar en op haar alleen?
Wil je haar troost en anders geen?
Dat betekent dat je aan haar eisen voldoet.

Wie niets dan liefde wil bedrijven
Met hart en ziel, met oog en oor
En daar voor altijd bij wil blijven,
Die leert haar kennen, door en door.

Inleiding op het Tweede Visioen

Naast gedichten en brieven schreef Hadewych ook haar visioenen op. Het Tweede Visioen is verreweg het kortste, maar ontroerend en overweldigend. Het overkomt haar, zo begint ze, op Pinksteren. Ze ontvangt de geest, je mag wel zeggen: ze krijgt de geest, en ze begrijpt en doorziet alles. Haar gebeurt het Pinksterwonder. Het mooie van het visioen vind ik, dat het me een andere kijk op het Pinkstergebeuren geeft: dat iedereen elkaar, volgens het verhaal in de Handelingen, moeiteloos verstaat, is denk ik dan niet zozeer een kwestie van elkaars taal verstaan, maar van elkaars ziel verstaan. Dat is een groot wonder, als mensen elkaar ontmoeten, verstaan, als het klikt, als er geen stoorzenders zijn, als we ten diepste met elkaar verbonden zijn. Niet dus dat ik ineens een Japanner of een Turk moeiteloos versta, maar jij mij, ik jou, wij elkaar verstaan. Dat is een enorm wonder. Dat is niet alleen goddelijk, dat is

ook een spoor van God. En dat heeft alles te maken met liefde. Want de bereidheid om te verstaan komt voort uit liefde, maar het verstaan leidt ook weer tot liefde. Zo simpel is het eigenlijk. En, zo schrijft Hadewych aan het eind heel nuchter: ja, zo simpel is het; en daar had ik nu twee jaar lang geweldig over lopen te piekeren. ...

HET TWEEDE VISIOEN

Uit: Hadewych: Visioenen, vertaald door Imme Dros, Prometheus Amsterdam, 1996

Het was op een pinksterdag. Ik ontving de heilige Geest, en wel zó, dat ik inzicht kreeg in de volledige wil van de liefde in alle dingen. En ook alle gangen van de wil van de hemelen en de hemelbewoners plus alle volkomenheden van de volmaakte gerechtigheid plus alle tekortkomingen van wie verdoemd zijn en daarbij van elke wil die ik zag in welke mate die waarachtig of onwaarachtig was en vanaf dat moment voelde ik op dezelfde wijze de liefde in alle mensen die ik zag, hoeveel het er ook waren. En toen begreep ik ook alles wat men in de tweeënzeventig talen kan zeggen. Het merendeel van al deze verschijnselen kan ik totaal niet meer zien en horen. Maar dat staren naar hem alleen en het vuur van de liefde en de waarheid van zijn wil, doofden niet, zwegen niet en vervaagden niet in mij, nooit meer.

Vroeger, voor die tijd, wilde ik altijd bij alles wat ik deed weten en vroeg me af en zei ik steeds weer: "Wat is liefde en wie is liefde?" Daarmee had ik me twee jaar lang beziggehouden.

Na brood en wijn:

BRIEF ACHTENTWINTIG – Erwin Mortier

Uit: Erwin Mortier: Uit één vinger valt men niet, De Bezige Bij Amsterdam, 2005

Als ik zwijg kan ik u horen. Wat ik hoor
Legt mij het zwijgen op. Wat ik verzwijgen moet

Hoor ik met zijn ziel vol tanden aan.
Als ik u uitspreek scheuren de talen mij open

- dus ik zwijg en ik slaap
In het voorhoofd van uw nacht

Blijf, trek het laken der firmamenten
Niet van mij af. Laat uw naakte hemel

En diens hemisferen als een dakloos
Raadsel op mijn ogen rusten.

Leg een vinger op mijn lippen Liefste.
Uit één vinger valt men niet.